

QULOQ SHANG'ILLASHINING ASOSIY SABABLARI VA DIAGNOSTIKASI

Alfraganus Universiteti

Davolash ishi yo'nalishi

3-kurs talabasi

Otamuratova Durdona

Kalit so'zlar

quloq shang'illashi, tinnitus, subyektiv tinnitus, pulsatil tinnitus, audiologik tekshiruv, eshitish qobiliyati pasayishi, anamnez, tasvirlash usullari, hayot sifati, tinnitus og'irlik darajasi.

Dolzarbli

Quloq shang'illashi (tinnitus) — tashqi manba mavjud bo'lmagan holda tovush eshitish hissi bo'lib, u mustaqil kasallik emas, balki turli xil audiologik, nevrologik yoki tizimli buzilishlarning alomati hisoblanadi. Amerika Qo'shma Shtatlarida o'tkazilgan yirik epidemiologik tadqiqotlarga ko'ra, 50 milliondan ortiq kishi tinnitusni boshdan kechirganini bildirgan bo'lib, kattalar orasida uning tarqalganlik darajasi 10–15 foizni tashkil etadi [1]. Xalqaro miqyosdagi so'nggi ma'lumotlarga ko'ra esa tinnitus aholining taxminan 15 foizida uchraydi, ularning 2,4 foizida bu holat sezilarli darajadagi hissiy va psixologik noqulaylik keltirib chiqaradi [2].

Tinnitusning surunkali va bezovta qiluvchi shakli, ya'ni kamida olti oy davom etadigan turi, bemorning uyqu sifati, diqqat-e'tibori, emotsional holati va umumiy hayot sifatiga sezilarli salbiy ta'sir ko'rsatadi [1]. Bunday holatlarda kasallikning kelib chiqish sababini aniqlash va uni davolashga yo'naltirilgan diagnostika o'tkazish bemorga o'z vaqtida yordam ko'rsatishning asosiy sharti hisoblanadi. Biroq tinnitusning ko'p qirrali va heterogen tabiati, ya'ni turli etiologik omillar va patofiziologik mexanizmlarning mavjudligi, uni diagnostika qilishni murakkablashtiradi va bu boradagi bilimlarni tizimlashtirish zaruratini keltirib

chiqaradi [3]. Shu sababli quloq shang'illashining asosiy sabablarini va zamonaviy diagnostika yondashuvlarini ilmiy jihatdan chuqur o'rganish otorinolaringologiya va audiologiya sohasining dolzarb masalalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Tadqiqotning maqsadi

Quloq shang'illashining asosiy etiologik sabablarini, klinik xususiyatlarini va zamonaviy diagnostika algoritmlarini xalqaro klinik amaliyot ko'rsatmalari va ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilish, shuningdek bemorlarni tekshirishda qo'llaniladigan optimal diagnostik yondashuvni asoslashdan iborat.

Tadqiqot vazifalari

1. Tinnitusning subyektiv va ob'ektiv (pulsatil) turlarini, ularning kelib chiqish mexanizmlarini farqlash;
2. Tinnitusga olib keluvchi asosiy etiologik omillarni — eshitish a'zosi patologiyalari, tomir-nerv buzilishlari va tizimli kasalliklarni tizimlashtirish;
3. Xalqaro klinik amaliyot ko'rsatmalarida tavsiya etilgan diagnostik algoritm bosqichlarini — anamnez yig'ish, fizikal ko'rik va audiologik tekshiruvni tahlil qilish;
4. Tasvirlash usullarini (KT, MRT) qo'llash uchun zarur klinik ko'rsatmalarni aniqlash;
5. Tinnitus og'irlik darajasini va bemor hayot sifatiga ta'sirini baholovchi vositalarni ko'rib chiqish;
6. Diagnostika sohasidagi mavjud muammolarni aniqlab, ularni bartaraf etish yo'llari bo'yicha takliflar shakllantirish.

Tadqiqotdan kutilayotgan natija

Tadqiqot yakunida quloq shang'illashining asosiy etiologik omillari va ularga mos zamonaviy diagnostika bosqichlarini o'z ichiga olgan tizimlashtirilgan amaliy algoritm shakllantiriladi. Bu esa amaliyotchi shifokorlarga tinnitusli bemorni tekshirishda keraksiz va ortiqcha tasvirlash tekshiruvlaridan qochish, aksincha,

haqiqatan ham xavfli belgilar (bir tomonlama, pulsatil tinnitus, asimmetrik eshitish pasayishi, fokal nevrologik alomatlar) mavjud bo'lgan hollarda o'z vaqtida maxsus tekshiruvga yo'naltirish imkonini beradi [4]. Natijalar amaliyotchi otorinolaringologlar, audiologlar va oilaviy shifokorlar uchun ilmiy-uslubiy qo'llanma sifatida foydali bo'lishi kutilmoqda.

Xulosa

O'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, quloq shang'illashi ko'p qirrali va heterogen alomat bo'lib, uning diagnostikasi bosqichma-bosqich va individuallashtirilgan yondashuvni talab qiladi. Diagnostika jarayonining asosi to'liq va batafsil anamnez yig'ishdan iborat bo'lib, unda tinnitusning boshlanish vaqti, davomiyligi, bir yoki ikki tomonlamaligi, pulsatil xususiyati va bemor hayot sifatiga ta'siri aniq baholanishi lozim [4]. Doimiy va bezovta qiluvchi tinnitus holatlarida audiologik tekshiruv, ayniqsa eshitish qiyinchiliklari yoki bir tomonlama alomatlar mavjud bo'lganda, dastlabki murojaatdan keyin taxminan to'rt hafta ichida o'tkazilishi tavsiya etiladi [1].

Bosh va bo'yin sohasini tasvirlashga qaratilgan maxsus tekshiruvlar esa barcha bemorlarga emas, balki faqat bir tomonlama tinnitus, pulsatil xarakter, fokal nevrologik o'zgarishlar yoki asimmetrik eshitish pasayishi kabi og'ir holatni ko'rsatuvchi belgilar mavjud bo'lgan hollardagina tavsiya etiladi, bu esa ortiqcha tekshiruvlarning oldini olishga xizmat qiladi [1]. Ko'pgina hollarda tinnitusga sabab bo'luvchi holatlar xavfsiz, sekin rivojlanuvchi yoki surunkali xarakterga ega bo'lib, shoshilinch tashxis yoki davolashni talab qilmaydi, biroq bemorning hayot sifatiga ta'siri sezilarli bo'lishi mumkin, shu sababli uning og'irlik darajasini ob'ektiv baholash muhim ahamiyat kasb etadi [2, 3]. Kelajakda tinnitusning turli fenotiplarini aniqlashtirish va individuallashtirilgan diagnostika-davolash yondashuvlarini rivojlantirish bu sohaning yanada takomillashishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tunkel D.E., Bauer C.A., Sun G.H., Rosenfeld R.M., Chandrasekhar S.S., Cunningham E.R., et al. Clinical Practice Guideline: Tinnitus. — <https://conferns.com/>

Otolaryngology–Head and Neck Surgery, 2014;151(2 Suppl):S1–S40. DOI: 10.1177/0194599814545325.

2. Kleinjung T., Peter N., Schecklmann M., Langguth B. The Current State of Tinnitus Diagnosis and Treatment: a Multidisciplinary Expert Perspective. — Journal of the Association for Research in Otolaryngology, 2024;25(5):413–425. DOI: 10.1007/s10162-024-00960-3.

3. Langguth B., Kreuzer P.M., Kleinjung T., De Ridder D. Tinnitus: Causes and Clinical Management. — The Lancet Neurology, 2013;12(9):920–930. DOI: 10.1016/S1474-4422(13)70160-1.

4. Cima R.F.F., Mazurek B., Haider H., Kikidis D., Lapira A., Noreña A., Hoare D.J. A Multidisciplinary European Guideline for Tinnitus: Diagnostics, Assessment, and Treatment. — HNO, 2019;67(Suppl 1):10–42. DOI: 10.1007/s00106-019-0633-7.

5. De Ridder D., Schlee W., Vanneste S., et al. Tinnitus and Tinnitus Disorder: Theoretical and Operational Definitions (an International Multidisciplinary Proposal). — Progress in Brain Research, 2021;260:1–25.